

PROBLEMINIAI FIKTYVIOS SANTUOKOS AR REGISTRUOTOS PARTNERYSTĖS ASPEKTAI

Daiva Petrėnaitė, Romualda Balkeviėienė

*Utenos kolegija, Verslo ir technologijų fakultetas
Maironio g. 18, Utena*

Anotacija

Fiktyvi santuoka ar registruota partnerystė – tai papildomas pajamų šaltinis, galimybė pasilikti pageidaujamoje šalyje, tačiau tai neretai susiję ir su prekyba žmonėmis, prostitucija, prievartavimu ar terorizmu. Straipsnyje analizuojami fiktyvios santuokos, kaip pavojingo reiškinio, samprata, požymiai, problemos, nustatymo ypatumai teismų praktikoje. Analizė parodė, kad Lietuvoje apie tai turi būti daugiau diskutuojama, keliant baudžiamosios atsakomybės nustatymo klausimus, prevencinių priemonių, efektyvesnių tyrimo būdų taikymą, tarptautinio bendradarbiavimo vystymą.

Įvadas

Kiekvienas žmogus turi teisę į geresnį gyvenimą, ypač kalbant apie asmenis iš trečiųjų, mažiau išsivysčiusių šalių, todėl jo gali siekti ne vien tik teisėtais, bet ir neteisėtais būdais, kurių vienas – fiktyvi santuoka. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad fiktyvios santuokos nėra pavojingas reiškinys, ir net atvirkščiai – tai yra papildoma galimybė užsidirbti, ar humanistiniais pagrindais padėti asmeniui įsitvirtinti daugiau perspektyvų suteikiančioje valstybėje. Tačiau statistika¹ byloja apie tai, kad tokių santuokų skaičius auga, o jos neretai susiję ir su nusikalstamomis veikomis, tokiomis, kaip prekyba žmonėmis, prostitucija, prievartavimu, terorizmu ir pan.

Jungtinės Karalystės Pagrindinio biuro tyrime nurodoma, kad nuo 4 tūkstančių iki 10 tūkstančių prašymų per metus pasilikti Jungtinėje Karalystėje yra pateikiami fiktyvios santuokos ar partnerystės pagrindu². Tokiais atvejais dažniausiai prašytoju yra tas, kuriam baigiasi Jungtinės Karalystės viza, kurie turi apribotas galimybes pasilikti, kurie pateko į šalį nelegaliai ir pan. Bendras santuokų skaičius su trečiųjų šalių piliečiais siekia apie 35 tūkstančius per metus. Tokie skaičiai byloja apie šios problemos aktualumą.

Lietuvoje šiai problemai dėmesio stokojama, nors lietuvės moterys ar merginos neretai susigundo tokia galimybe užsidirbti³. Aukomis dažniausiai tampa daugiau pažeidžiamos merginos, moterys, gyvenančios skurdžiai, turinčios priklausomybių ir pan.⁴ Pavyzdžiui, pranešimai įtariant dėl fiktyvių santuokų sudarymo su Lietuvos piliečiais 2012 m. Jungtinėje Karalystėje pagal skaičių yra trečioje vietoje (pirmauja Jungtinės Karalystės piliečiai, antroje vietoje – Vengrija)⁵. Tuo tarpu

¹ Žr. European Commission, Marriages of convenience and false declarations of parenthood, 2012. Prieiga internetu: [http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649414_es%20EMN Misuse Family Reunification Study PUBLIC ATION_BF.pdf](http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649414_es%20EMN_Misuse_Family_Reunification_Study_PUBLIC_ATION_BF.pdf) (žiūrėta 2016-12-21)

² Žr. Home Office, Sham marriages and civil partnerships (Background information and proposed referral and investigation scheme), November 2013, p. 3. Prieiga internetu: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham Marriage and Civil Partnerships.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham_Marriage_and_Civil_Partnerships.pdf) (žiūrėta 2016-12-21)

³ Žr. Straipsniai, susiję su „fiktyvi santuoka“. Prieiga internetu: <http://zyme.lrytas.lt/fiktyvi-santuoka> (žiūrėta 2016-12-21)

⁴ Žr. Žibas K., Fiktyvios išnaudojančios santuokos ir prekybos žmonėmis situacija Lietuvoje, Kaunas: Lietuvos caritas, 2016. Prieiga internetu: <http://www.anti-trafficking.lt/files/lankstinukai/fiktyvios-isnaudojancios-santuokos.pdf> p. 47-60 (žiūrėta 2016-12-15)

⁵ Home Office, Sham marriages and civil partnerships (Background information and proposed referral and investigation scheme), November 2013, 6. 45. Prieiga internetu:

Lietuvoje užfiksuojami tik pavieniai tokių santuokų atvejai⁶, tyrimai yra pasenę⁷, net skelbimai su pasiūlymais sudaryti tokią santuoką yra viešai prieinami⁸. Kita vertus, yra atvejų, kuomet ir patys lietuviai ieško lietuvių fiktyviai santuokai sudaryti⁹.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti probleminius fiktyvios santuokos ar registruotos partnerystės aspektus.

Tyrimui buvo naudoti šie metodai: teisės aktų ir kitų šaltinių analizė, teismų praktikos analizė, lyginamasis, loginis bei apibendrinimo metodai. Teisės aktų ir kitų šaltinių analizė padėjo apibrėžti fiktyvios santuokos bei registruotos partnerystės sampratą, jos požymius, nustatymui naudojamas technikas. Lyginamasis metodas taikytas analizuojant Lietuvos ir Jungtinės Karalystės patirtį kovojant su fiktyviomis santuokomis. Teismų praktikos analizės bei loginis metodai buvo naudojami nustatant fiktyvių santuokų bei registruotų partnerysčių nustatymo problemas, apibendrinimo – pateikiant straipsnio išvadas.

Fiktyvios santuokos ar registruotos partnerystės sąvoka ir požymiai

Remiantis Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties¹⁰ 2 str. 6(1) dalimi „Fiktyvi registruota partnerystė – Lietuvos Respublikos piliečio arba teisėtai Lietuvos Respublikoje gyvenančio užsieniečio ir užsieniečio, kuris nėra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, registruota partnerystė, kai ji sudaroma siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ir nesiekiant sukurti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytų kitų registruotos partnerystės teisinių pasekmių“. Šios sąvokos apibrėžimas atsirado tik nuo 2006 m. papildžius Įstatymo 2 str.¹¹ Remiantis Įstatymo 2 str. 6(2) dalimi „Fiktyvi santuoka – Lietuvos Respublikos piliečio arba teisėtai Lietuvos Respublikoje gyvenančio užsieniečio ir užsieniečio, kuris nėra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, santuoka, kai ji sudaroma siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ir nesiekiant sukurti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytų kitų santuokos teisinių pasekmių“. Ir bendrai iki 2004 m. balandžio mėn. priimto įstatymo tiek fiktyvios registruotos partnerystės, tiek fiktyvios santuokos sąvokos į Įstatymą nebuvo įtrauktos.

Pažymėtina ir tai, Lietuvoje, palyginti su Jungtine Karalyste (kriminalizuota), už tai nustatyta tik administracinė atsakomybė pagal Administracinių nusižengimų kodekso¹² 541 str. Nors Seimo Žmogaus teisių komitetas yra pasiūlęs taikyti Baudžiamojo kodekso¹³ 147 str. ir 157 str.¹⁴

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹⁵ (toliau – CK) 3.7 str. pateikiama santuokos samprata: „Santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius“. CK 3.39 str. nurodyta, kad fiktyvi santuoka gali būti pripažinta

---

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham_Marriage_and_Civil_Partnerships.pdf (žiūrėta 2017-01-10)

⁶ Žr. Čižinauskaitė G., Landa į Lietuvą – fiktyvi santuoka, 2015 m. sausio 20 d. Prieiga internetu:

<http://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/landa-i-lietuva-fiktyvi-santuoka-670385> (žiūrėta 2017-01-10)

⁷ Žr. Europos migracijos tinklas, LIETUVOS Nacionalinis Informacijos Centras „Fiktyvios santuokos kaip nelegalios migracijos kanalas“, 2011. Prieiga internetu: http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649183_Fiktyvios-santuokos_Santrauka_LT.pdf (žiūrėta 2017-01-10)

⁸ Žr. Prieiga internetu: <http://www.lzskelbimai.com/ss/fiktyvi-santuoka> (žiūrėta 2017-01-10)

⁹ Žr. Kirk T., Palmer T., Mother and daughter 'behind £315k Eastern European sham marriage gang', 2017 m. sausio 13 d. Prieiga internetu: <http://www.standard.co.uk/news/crime/mother-and-daughter-ran-gang-behind-315k-bogus-bride-scam-a3439766.html> (žiūrėta 2017-02-11)

¹⁰ Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539; id. kodas: 1041010ISTA0IX-2206

¹¹ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2, 6, 7, 8, 11, 17, 18, 21, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 40, 43, 46, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 64, 79, 88, 90, 93, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 113, 115, 127, 130, 131, 132, 136, 138, 140 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 491, 1011, 1401 straipsniais, 30, 105 straipsnių pripažinimo netekusiais galios, x skyriaus pavadinimo pakeitimo bei įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo į s t a t y m a s. Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539

¹² TAR, 2015-07-10, Nr. 11216

¹³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741, i. k. 1001010ISTAIII-1968

¹⁴ Žr. Žmogaus teisių komitetas: priverstinė santuoka – viena prekybos žmonėmis formų, 2015-12-16. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8950&p_k=1&p_d=202574 (žiūrėta 2017-03-12)

¹⁵ i.k. 1001010ISTAIII-1864

negaliojančia: „Santuoka, sudaryta tik dėl akių, neturint tikslo sukurti šeimos teisinius santykius, gali būti pripažinta negaliojančia pagal vieno iš sutuoktinių arba prokuroro ieškinį“. Tokiu atveju santuoką gali ginčyti tik sąžiningas sutuoktinis, kuris tikėję santuokos tikrumu arba prokuroras.

Taigi ką reiškia šeimos teisiniai santykiai? Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo bylų yra pabrėžęs, kad „prie šeimos teisinių santykių priskirtini santykiai, atsirandantys iš santuokos, motinystės ir tėvystės, įvaikinimo ir kitų su tuo susijusių juridinių faktų“¹⁶. Kita vertus, 3.41 str. 3 dalyje nurodyta, kad „Santuoka negali būti pripažinta fiktyvia, jeigu, kol byla dėl santuokos pripažinimo negaliojančia buvo iškelta, sutuoktiniai sukūrė šeimos santykius arba daugiau nei metus po santuokos sudarymo bendrai gyvena, arba jiems gimė bendras vaikas, arba jie laukiasi bendro vaiko“. Šiuo atveju yra reikšmingas santykių ilgalaikiškumo faktas, kuris, kaip matysime vėliau ir ES dokumentuose, gali būti vertintinas kaip fiktyvią santuoką paneigiantis kriterijus.

ES dokumentuose nurodyti papildomi požymiai fiktyviai santuokai ar partnerystei nustatyti. Pavyzdžiui, 2009 m. Komisijos komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl geresnio Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nuostatų perkėlimo ir taikymo gairių (Tekstas svarbus EEE)“¹⁷ nurodo, kad „fiktyvios santuokos apibrėžiamos kaip santuokos, sudarytos vieninteliu tikslu – gauti laisvo judėjimo teisę ir teisę gyventi šalyje pagal šią direktyvą, kurių asmuo kitu atveju negautų. Santuoka negali būti laikoma fiktyvia santuoka vien todėl, kad ji suteikia imigracijos privalumą arba bet kokią kitą privalumą <...> Fiktyvių santuokų apibrėžtis gali būti pagal analogiją taikoma kitų rūšių santykiams, užmezgtiems vieninteliu tikslu – gauti teisę į laisvą judėjimą ir teisę gyventi šalyje, pvz., fiktyvi registruota partnerystė, fiktyvus įvaikinimas arba, kai ES pilietis pareiškia, kad jis yra trečiosios šalies pilietybę turinčio vaiko tėvas, kad vaikas ir jo motina gautų teisę į pilietybę ir teisę gyventi šalyje, žinodamas, kad jis nėra vaiko tėvas, ir nenori prisiimti su tėvyste susijusių įsipareigojimų“. Taigi fiktyvios santuokos yra specifinė piktnaudžiavimo forma, kurios vienintelis tikslas yra judėjimo laisvės Europos Sąjungoje įgijimas.

Šiame Komunikate nurodyti orientaciniai kriterijai, remiantis kuriais santuoka negalėtų būti laikoma fiktyvia:

„- trečiosios šalies pilietybę turintis sutuoktinis pats asmeniškai be jokių sunkumų gautų teisę gyventi šalyje arba jau anksčiau teisėtai gyveno ES piliečio valstybėje narėje;

- poros santykiai – ilgalaikiai;

- pora ilgą laiką turi bendrą būstą arba veda bendrą ūkį;

- pora prisiėmė svarbių ilgalaikių teisinių arba finansinių įsipareigojimų, kurių atžvilgiu jie dalijasi atsakomybe (būsto pirkimo paskola ir t. t.) ;

- santuoka yra ilgalaikė“¹⁸.

Šie kriterijai yra orientuoti daugiausiai į santuokos ilgalaikiškumą. Ilgalaikiškumo terminas nėra apibrėžtas, kadangi kiekvieną kartą jis gali būti vertinamas atsižvelgiant ir į kitas aplinkybes. Tačiau bendrai, atsižvelgiant, pvz., į LR CK, gali būti siejamas su ne mažiau kaip vienerių metų laikotarpiu.

Taip pat siūloma atsižvelgti kiekvienai valstybei narei į tokius fiktyvios santuokos požymius:

„- pora nebuvo susitikusi prieš santuoką;

- pora nenuosekliai pateikia asmens duomenis, jų pirmo susitikimo aplinkybes arba kitą svarbią asmeninę informaciją, susijusią su jais;

- pora nekalba abiems suprantama kalba;

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiosios Teismo 2012-02-13 nutartis, byla 3K-3-16/2012. Prieiga internetu:

<http://eteismai.lt/byla/24733417154872/3K-3-16/2012> (žiūrėta 2017-03-12)

¹⁷ Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009DC0313&from=en> (žiūrėta 2017-03-12)

¹⁸ 2009 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl geresnio Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nuostatų perkėlimo ir taikymo gairių (Tekstas svarbus EEE). Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009DC0313&from=en> (žiūrėta 2017-03-12)

- įrodymai, susiję su pinigais arba dovanomis, įteiktais tam, kad santuoka būtų sudaryta (išskyrus pinigus arba dovanas, įteiktus kaip kraitis tose kultūrose, kuriose tai įprasta) ;
- vieno arba abiejų sutuoktinių praeities faktai, liudija apie ankstesnes fiktyvias santuokas arba kitas piktnaudžiavimo ir sukčiavimo formas, siekiant įgyti teisę gyventi šalyje;
- šeiminių gyvenimo kūrimas tik po to, kai buvo priimtas nurodymas išsiųsti iš šalies;
- pora išsiskiria netrukus po to, kai susijęs trečiosios šalies pilietis gauna teisę gyventi šalyje¹⁹.

Šiame dokumente pabrėžiama, kad nustačius fiktyvios santuokos požymius, tyrimai turi būti vykdomi nepažeidžiant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos²⁰ 8 str. įtvirtintos teisės į privatų bei šeimos gyvenimą, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos²¹ 7 str. (Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą) ir 9 str. (Teisė tuoktis ir kurti šeimą). Tačiau gali būti taikomi ir tam tikrų teisių apribojimai, kaip pvz., draudimas dirbti, paso paėmimas arba vėlavimas išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę per šešis mėnesius nuo paraiškos pateikimo dienos. Šios teisės gali būti atimtos bet kuriuo metu atlikus tolesnį tyrimą. Reikia atsižvelgti ir į tai, kad pati asmenų judėjimo laisvė Europos Sąjungoje nėra absoliuti. Ji gali būti apribojama siekiant užtikrinti viešąją tvarką, visuomenės saugumą, imigracijos kontrolės tikslais, siekiant apginti kitų asmenų teises bei teisėtus interesus ir pan.

Įvardyti požymiai galėtų būti laikomi pagrindu pradėti tyrimą dėl fiktyvios santuokos nustatymo. Tačiau pažymėtina, kad šis ir toliau nagrinėjamas komunikatai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl valstybių narių neįpareigoja.

2014 m. Europos Komisija priėmė svarbų dokumentą „Vadovą, sprendžiant klausimus dėl fiktyvių santuokų tarp ES piliečių ir ne ES piliečių ES teisės kontekste dėl ES piliečių judėjimo laisvės“²². Vadove pirmiausiai apibrėžiami fiktyviai santuokai būdingi nenatūralaus elgesio bruožai: apsimestinė imitacija; ketinimų nebuvimas sukurti šeimos santykius; taip vadinamas sutuoktinių *mala fide* (nesąžiningumas) prieš santuoką, ją sudarant ir pan. Kita vertus, Vadove pabrėžiama, kad „santuokos, kurios prasidėjo kaip tikros santuokos, bet vėliau tapo kažkuo kitu, negali būti laikoma fiktyvia santuoka net jeigu ji buvo nutraukta, o sutuoktinis ne ES pilietis turi gyvenamosios vietos teisę pagal ES teisės aktus dėl laisvo ES piliečių judėjimo“²³. Šiame dokumente taip pat išskiriamos tam tikros fiktyvių santuokų rūšys²⁴:

1. Standartinė fiktyvi santuoka - kuomet abu sutuoktiniai veikia kaip bendrininkai laisvai sutikdami sudaryti santykius piktnaudžiaujant ES teise.

2. Apgaule sudaryta santuoka – kuomet ES pilietis (-ė) suoktinis (-ė) yra suklaidintas (-a) dėl ne ES piliečio (-tės) suoktinio (-ės) tikrai tikint, kad sutuoktinis (-ė) ves tikrą ir ilgalaikį vedybinį gyvenimą.

3. Santuokos, susijusios su prekyba žmonėmis. Kaip ir minėta, sutuoktinis neretai tampa prostitucijos, priverstinio darbo, vergijos, tarnystės, organų transplantacijos auka.

4. Prievartinė santuoka, kuomet priverčiama sudaryti santuoką prieš ES piliečio valią ir/ar norą.

5. Netikra santuoka, kuomet nėra jokių realios santuokos požymių, tai yra visiška klastotė. Tokiu atveju santuoka negaliojanti, pvz., pateikus suklastotus dokumentus ir pan.

Remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymu Nr. 1V-367 „Dėl leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987

²¹ Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT> (žiūrėta 2017-03-14)

²² European Commission, Brussels, 26.9.2014, SWD(2014) 284 final, Commission staff working document „Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non - EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens“. Prieiga internetu:

http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/swd_2014_284_en.pdf (žiūrėta 2017-02-24)

²³ Ten pat. p. 8-9

²⁴ Ten pat. P. 12-14

fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“²⁵ yra nurodyti veiksniai, dėl kurių gali atsirasti pagrindas manyti, kad sudaryta fiktyvi santuoka arba fiktyvi registruota partnerystė, yra:

1. susituokus arba sudarius registruotos partnerystės sutartį negyvenama kartu;
2. sutuoktiniai arba asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, netvarko bendro ūkio;
3. iki santuokos arba iki registruotos partnerystės sutarties sudarymo asmenys niekada anksčiau nebuvo susitikę;
4. sutuoktiniai arba asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, apie save, apie pirmąjį susitikimą arba apie kitas su jais susijusias aplinkybes pateikia prieštarigus duomenis;
5. sutuoktiniai arba asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, nekalba abiem suprantama kalba;
6. santuokai arba registruotos partnerystės sutarčiai sudaryti buvo sumokėti pinigai (išskyrus kraičio forma duotus pinigus, jeigu tuokiasi piliečiai tų šalių, kuriose kraičio davimas yra įprastas dalykas);
7. yra įrodymų, kad vienas ar abu sutuoktiniai praeityje buvo sudarę fiktyvių santuokų arba kad vienas ar abu asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, praeityje buvo sudarę fiktyvių registruotų partnerystių;
8. yra kitų požymių, kad vienas ar abu sutuoktiniai yra sudarę fiktyvią santuoką arba vienas ar abu asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, yra sudarę fiktyvią registruotą partnerystę²⁶.

Šiame Įsakyme yra nurodyta, kaip gali būti gaunama tokia informacija, pvz., iškviečiant ir apklausiant sutuoktinius. Autorių nuomone, šis būdas efektyvus kalbant apie teisės į privatų gyvenimą pažeidimų apsaugą. Tačiau jis kritikuotinas, jei sutuoktiniai yra iškviečiami apie tai iš anksto žinant, kadangi galima lengvai tarpusavyje susitarti. Pvz., Jungtinėje Karalystėje dažnai taikomi pareigūnų vizitai į sutuoktinių nurodytą gyvenamą vietą ir pan., apklausiami iš anksto apie tai nepranešant.

Visi šie aukščiau išvardyti požymiai bei kiti kriterijai padeda nustatyti fiktyvios santuokos ar partnerystės faktą. Jais remiasi ir teismai, nagrinėdami tokių santuokų bylas.

Fiktyvios santuokos ar partnerystės nustatymas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje

Nustatyti fiktyvios santuokos ar partnerystės atvejus nėra lengva. Pareigūnai imasi įvairių priemonių nustatyti tokį pažeidimą. Gali būti taikomi tokie metodai: interviu, patikrinimai, apklausos, vizitai į namus. Visi šie metodai reikalauja daug laiko ir žmogiškųjų išteklių. Kita vertus, sudėtinga juos taikyti dėl asmens teisės į privatų ir šeimos gyvenimą pažeidimų. Pasitaiko net gi pareigūnų papirkimo atvejų²⁷. Todėl neretai ginčai pasiekia teismus, ypač dėl atsisakymų išduoti leidimą gyventi Lietuvoje, kur, pvz., Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas formuoja šios srities praktiką.

Vienoje iš bylų (A-2954-822/2016) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) yra pabrėžęs, kad „nagrinėjamu atveju Sprendimas atsisakyti išduoti pareiškėjai leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje buvo priimtas atsižvelgiant į tai, kad patikrinimų, apklausų metu buvo nustatyta, kad sutuoktiniai kartu negyvena, neveda bendro ūkio, materialiai vienas kito neišlaiko, taip pat vienas kito atžvilgiu pateikė skirtingus duomenis“²⁸. Nors santuoka buvo sudaryta dar 2010 m., tačiau teisės aktai nedraudžia vertinti užsieniečių santuokas sudarytas per 5 metų laikotarpį. Šiuo atveju ilgalaikių santykių kriterijus nebuvo svarbus.

²⁵ TAR, 2015-05-06, Nr. 6790, i. k. 2015-06790

²⁶ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 1V-367 „Dėl leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2015-05-06, Nr. 6790, i. k. 2015-06790

²⁷ Žr. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, byla 2K-439-788/2016. Prieiga internetu:

<http://eteismai.lt/byla/209350945272356/2K-439-788/2016?word=LAT%20fiktyvi%20santuoka> (žiūrėta 2017-01-19)

²⁸ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-2954-822/2016. Prieiga internetu:

<http://eteismai.lt/byla/245056289874056/A-2954-822/2016> (žiūrėta 2017-01-19)

Byloje A-756-2129-13 LVAT taip pat patvirtino fityvios santuokos faktą, nepaisant to, kad apklausos metu sutuoktiniai iš esmės vienodai atsakė į jiems pateiktus klausimus, tačiau tikrinimo metu buvo nustatyta, kad sutuoktiniai nuo santuokos sudarymo kartu negyvena ir bendro ūkio netvarko. Sutuoktinė savo vyro ne tik nesupažindino su savo motina ir kitais artimaisiais, bet ir apskritai motina nežinojo apie tokios santuokos sudarymą. Pažymėtina ir tai, kad pareiškėjas „pateikė Migracijos departamentui prašymą išduoti jam leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje teisėtos veiklos pagrindu <...> kaip UAB „Beauty Improver Enterprise“ akcininkui ir vadovui. Valstybinė mokesčių inspekcija operatyvaus patikrinimo metu nustatė, kad minėtoje bendrovėje įdarbintas vienintelis darbuotojas – direktorius M. M. A.. Bendrovė jokios veiklos nevykdo ...“²⁹. Todėl skundas buvo atmestas.

Tačiau kitoje byloje (A-822-1727-12) Teismas, minėdamas 2009 m. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl geresnio Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nuostatų perkėlimo ir taikymo gairių“ pažymėjo, kad „sutinka su Komunikate pateikta pozicija, kad santuoka negali būti laikoma fiktyvia santuoka vien todėl, kad ji suteikia imigracijos privalumą arba bet kokį kitą privalumą. Teismas, vertindamas ir apibendrindamas aktualias aplinkybes, susijusias su santuokos fiktyvumo nustatymu, negali vadovautis vien formaliu požiūriu. Priimant galutinį sprendimą arba darant išvadas dėl santuokos fiktyvumo nustatymo negali likti pagrįstų abejonių dėl konkrečios santuokos fiktyvumo, priešingu atveju, būtų padaryta neatstatoma žala žmogaus teisių apsaugai, o konkrečiai – žmogaus teisei į privataus gyvenimo apsaugą...“³⁰. Teismas suabejojo fiktyvios santuokos sudarymu šioje byloje, nes, kaip įrodymai buvo pateikti pareiškėjo ir jo sutuoktinės užpildyti apklausos lapai, kur skyrėsi tik atsakymai apie jų supažindinimo aplinkybes, šventes ir kartu praleistas atostogas, bei tarnybinis patikrinimas sutuoktinių nurodytoje gyvenamoje vietoje. Be to, Teismas pažymėjo, „kad vien tik apklausos lapais nustatytų sutuoktinių atsakymų neatitikimo ir fakto, kad sutuoktinių nurodytoje gyvenamoje vietoje patikrinimo metu nebuvo pareiškėjo asmeninių daiktų, nepakanka nustatyti santuokos fiktyvumą <...> Be to, Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymi, kad iš byloje esančių duomenų matyti, kad pareiškėjas ir jo sutuoktinė bendrai naudojami jiems nuosavybės teise priklausančiais daiktais (pateiktas įgaliojimas, kuriuo 2008 m. spalio mėnesį T. K. įgaliojo savo sutuoktinį parduoti jai nuosavybės teise priklausančią automobilį), prisiėmė svarbų turtinį įsipareigojimą – planuoja pirkti bendrą būstą (tai patvirtina pateikta preliminarinė pirkimo-pardavimo sutartis)“³¹. Todėl ginčijamas atsakovo sprendimas buvo panaikintas, o byla perduota nagrinėti iš naujo.

Tačiau kitoje byloje (A-756-2367-11) LVAT yra atsižvelgęs į visumą aplinkybių, kurios leido nustatyti ir patvirtinti fiktyvios santuokos faktą, palikus galioti žemesnės instancijos teismo sprendimą. Šioje byloje buvo nustatyta, kad sutuoktiniai, užpildydami apklausos lapus, nurodė, kad vestuvių nešventė, laiką po santuokos sudarymo praleido atskirai, sutuoktiniai nepažįsta vienas kito tėvų, brolių, seserų ir kitų giminaičių, ir pan. Net sutuoktinės motina nepažįsta ir nėra mačiuosi jos vyro. Teismo nuomone, „Pareiškėjo pateiktos aštuonios fotonuotraukos nelaikytinos įrodymu, patvirtinančiu, kad sutuoktiniai gyvena kartu ir tvarko bendrą ūkį <...> Be to, kaip matyti iš G. M. parodymų, duotų pirmosios instancijos teismui, nuotraukos buvo darytos jos bute, virtuvėje, tuo metu kai ji buvo išvykusi iš namų, o ne bute, kur, pareiškėjo teigimu, sutuoktiniai gyvena kartu“³².

Iš esmės šių bylų analizė parodė, kad ne visada Teismas atsižvelgia į sutuoktinių apklausų duomenis, neretai lemiamą reikšmę turi ir artimųjų giminaičių apklausos rezultatai, taip pat atsižvelgiama į ES institucijų rekomendacijas dėl svarbių ilgalaikių teisinių arba finansinių įsipareigojimų, kurių atžvilgiu sutuoktiniai dalijasi atsakomybe. Kita vertus, fiktyvios santuokos

²⁹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-756-2129-13. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/138824619005151/A-756-2129-13> (žiūrėta 2017-01-19)

³⁰ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-822-1727-12. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/123710766244625/A-822-1727-12?word=fiktyvi%20santuoka> (žiūrėta 2017-02-19)

³¹ Ten pat.

³² Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-756-2367-11. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/163352539368148/A-756-2367-11?word=fiktyvi%20santuoka> (žiūrėta 2017-02-19)

faktas gali būti nustatytas ir praėjus pakankamai ilgam terminui, pvz., 5 metai. Tai paneigia CK 3.41 str. 3 dalyje nurodytą daugiau nei vienerių metų gyvenimo bendrai terminą tam, kad santuoka nebūtų pripažinta fiktyvia ar ES Komisijos rekomenduojamą santuokos ilgalaikiškumą, kaip vieną iš tikros santuokos kriterijų.

Išvados

1. Fiktyvi santuoka ar partnerystė gali būti apibūdinama kaip sudaryta siekiant vienintelio tikslo – judėjimo laisvės ES įgijimo. Nors fiktyvi santuoka ar partnerystė neatrodo pavojingu reiškiniu visuomenėje, tačiau faktai byloja apie kitą jų pusę, neretai susijusią su sunkiais nusikaltimais. Todėl Lietuvoje apie tai turi būti daugiau diskutuojama, keliant baudžiamosios atsakomybės nustatymo klausimus, prevencinių priemonių, efektyvesnių tyrimo būdų taikymą, tarptautinio bendradarbiavimo vystymą ir pan. Lietuva šiuo atveju atrodo itin patraukli siekiant pasinaudoti fiktyvios santuokos ar partnerystės sudarymo galimybėmis.

2. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas ginčus dėl atsisakymų išduoti leidimus gyventi Lietuvoje užsieniečiams, sprendžia ir santuokos pripažinimo fiktyvia klausimus. Sprendimų analizė parodė, kad Teismas ne visada atsižvelgia į sutuoktinių apklausų duomenis, neretai lemiamą reikšmę turi ir artimųjų giminaičių apklausos rezultatai. Kita vertus, fiktyvios santuokos faktas gali būti nustatytas ir praėjus pakankamai ilgam terminui, pvz., 5 metai. Tai neatitinka CK 3.41 str. 3 dalyje nustatyto daugiau nei vienerių metų gyvenimo bendrai termino tam, kad santuoka nebūtų pripažinta fiktyvia ar ES Komisijos rekomenduojamo tikrai santuokai būdingo orientacinio santuokos ilgalaikiškumo kriterijaus.

Literatūros sąrašas

1. „Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non - EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens“. Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/swd_2014_284_en.pdf
2. 2009 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl geresnio Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nuostatų perkėlimo ir taikymo gairių (Tekstas svarbus EEE). Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009DC0313&from=en>
3. Čizinauskaitė G., Landa į Lietuvą – fiktyvi santuoka, 2015 m. sausio 20 d. Prieiga internetu: <http://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/landa-i-lietuva-fiktyvi-santuoka-670385>
4. European Commission, Marriages of convenience and false declarations of parenthood, 2012. Prieiga internetu: http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649414_es%20EMN_Misuse_Family_Reunification_Study_PUBLICATION_BF.pdf
5. European Commission, Brussels, 26.9.2014, SWD(2014) 284 final, Commission staff working document, http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/swd_2014_284_en.pdf
6. Europos migracijos tinklas, LIETUVOS Nacionalinis Informacijos Centras „Fiktyvios santuokos kaip nelegalios migracijos kanalas“, 2011. Prieiga internetu: http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649183_Fiktyvios-santuokos_Santrauka_LT.pdf
7. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>
8. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija//Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987
9. Home Office, Sham marriages and civil partnerships (Background information and proposed referral and investigation scheme), November 2013, p. 3. Prieiga internetu: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham_Marriage_and_Civil_Partnerships.pdf
10. <http://eteismai.lt/byla/163352539368148/A-756-2367-11?word=fiktyvi%20santuoka>
11. http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1428649414_es%20EMN_Misuse_Family_Reunification_Study_PUBLICATION_BF.pdf

12. Kirk T., Palmer T., Mother and daughter 'behind £315k Eastern European sham marriage gang', 2017 m. sausio 13 d. Prieiga internetu: <http://www.standard.co.uk/news/crime/mother-and-daughter-ran-gang-behind-315k-bogus-bride-scam-a3439766.html>
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012-02-13 nutartis, byla 3K-3-16/2012. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/24733417154872/3K-3-16/2012>
14. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, byla 2K-439-788/2016. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/209350945272356/2K-439-788/2016?word=LAT%20fiktyvi%20santuoka>
15. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas// TAR, 2015-07-10, Nr. 11216
16. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741, i. k. 1001010ISTAI-1968
17. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// i.k. 1001010ISTAI-1864
18. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties//Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539; id. kodas: 1041010ISTA0IX-2206
19. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2, 6, 7, 8, 11, 17, 18, 21, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 40, 43, 46, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 64, 79, 88, 90, 93, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 113, 115, 127, 130, 131, 132, 136, 138, 140 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 491, 1011, 1401 straipsniais, 30, 105 straipsnių pripažinimo netekusiais galios, x skyriaus pavadinimo pakeitimo bei įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo į s t a t y m a s. Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539
20. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 1V-367 „Dėl leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2015-05-06, Nr. 6790, i. k. 2015-06790
21. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-756-2367-11. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/163352539368148/A-756-2367-11?word=fiktyvi%20santuoka>
22. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-822-1727-12. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/123710766244625/A-822-1727-12?word=fiktyvi%20santuoka>
23. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-2954-822/2016. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/245056289874056/A-2954-822/2016>
24. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla A-756-2129-13. Prieiga internetu: <http://eteismai.lt/byla/138824619005151/A-756-2129-13>
25. Skelbimai. Prieiga internetu: <http://www.lzskelbimai.com/ss/fiktyvi-santuoka>
26. Straipsniai, susiję su „fiktyvi santuoka“. Prieiga internetu: <http://zyme.lrytas.lt/fiktyvi-santuoka>
27. Žibas K., Fiktyvios išnaudojančios santuokos ir prekybos žmonėmis situacija Lietuvoje, Kaunas: Lietuvos caritas, 2016. Prieiga internetu: <http://www.anti-trafficking.lt/files/lankstinukai/fiktyvios-inaudojancios-santuokos.pdf> p. 47-60
28. Žmogaus teisių komitetas: priverstinė santuoka – viena prekybos žmonėmis formų, 2015-12-16. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8950&p_k=1&p_d=202574

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE MARRIAGES OF CONVENIENCE OR REGISTERED PARTNERSHIPS

Daiva Petrėnaitė, Romualda Balkevičienė

*Utena University of Applied Sciences, Faculty of Business and Technology
Maironio str. 18, Utena*

Summary

Marriage of convenience or registered partnership is a way of making money, a chance to stay in desired country. But it is often associated with human trafficking, prostitution, rape or terrorism. The article analyzes the concept, particularities of case law and the problems of marriage of convenience as a dangerous phenomenon. Research has shown that there should be more discussions about it in Lithuania, legalizing criminal liability, rising preventive measures, developing international cooperation. The analysis of decisions of the Supreme Administrative Court of Lithuania showed that the Court does not always take into account the spouses surveys, often it takes only the results of the relatives surveys. On the other hand, the fact of marriage of convenience can be identify after a sufficiently long period, for example 5 years. It negates the requirement of long-term criteria denying the fact of a marriage of convenience.